

LIBRIS

We know
books

De aceeași autoare:

Exilați: Istorisiri despre supraviețuire din criza europeană a refugiaților

Charlotte McDonald-Gibson

ÎNSTRĂINAȚI
Întâlniri cu extremiști

Traducere de Loredana Niță

 CETATEA
DE SCAUN

Cuprins

Prolog	9
Notă pentru cititori.....	14
Lista persoanelor	17
PARTEA ÎNTÂI: TINEREȚEA	19
1. Cathrine Moestue, Oslo, Norvegia, 1965-1986	21
2. Peter Cytanovic, Reno, Nevada, SUA, 1996-2015.....	30
3: Hadiya Masieh, Yorkshire, Marea Britanie, 1978 – Londra, Marea Britanie, 1997	41
4: Ibrahim Kamara, Bo Town, Sierra Leone, 1994 – Brighton, Marea Britanie, 2009	46
5: Mak Kapetanovic, Jacksonville, Florida, SUA, 1997-2013.....	56
PARTEA A DOUA: EDUCAȚIA	63
6: Cathrine Moestue, Eskilstuna, Suedia, 1984-1986.....	65
7: Hadiya Masieh, Londra, Marea Britanie, 1997-2003.....	76
8: Tom Olsen, Haugesund, Norvegia, 1974-1997	85
9: Mak Kapetanovic, Jacksonville, Florida, SUA	96
10: Ibrahim Kamara, Brighton, Marea Britanie, 2009-2014.....	102
11: Peter Cytanovic, Reno, Nevada, SUA, 2015 – Charlottesville, Virginia, SUA, 2017.....	114
12: Shayne Hunter și Toby Cook, Adelaide, Australia, 1988 – Sydney, Australia, 2015	125
PARTEA A TREIA: JUDECATA.....	137

13: Cathrine Moestue, Eskilstuna, Suedia, primăvara 1986 – Stockholm, Suedia, ianuarie 1988	139
14: Peter Cytanovic, Reno, Nevada, SUA, 2017-2018	150
15: Ibrahim Kamara, Brighton, Marea Britanie, ianuarie 2014 – Provincia Alep, Siria, septembrie 2014	158
16: Tom Olsen, Johannesburg, Africa de Sud, 1997 – Stavanger, Norvegia, 2004.....	166
17: Hadiya Masieh, Londra, Marea Britanie, 2003-2015	179
18: Mak Kapetanovic, Jacksonville, Florida, SUA, 2015-2020	190
PARTEA A PATRA: ISPĂȘIREA	201
19: Cathrine Moestue, Stockholm, Suedia, 1988 – Oslo, Norvegia, 2021.....	203
20: Shayne Hunter și Toby Cook, Sydney, Australia, 2015 – Ontario, Canada, 2020.....	214
21: Peter Cytanovic, Londra, Marea Britanie, 2018-2019	226
22: Ibrahim Kamara, Brighton, Marea Britanie, ianuarie 2014 – 2021	234
23: Hadiya Masieh și Peter Cytanovic, Londra, Marea Britanie, 2015 - Reno, Nevada, 2021	244
Epilog	257
Notă asupra surselor	265
Mulțumiri	279

Prolog

Bruxelles, 22 martie, 2016.

Taxiul în care mă aflu își croiește drum prin traficul de dimineață, oarecum mai liber decât ar trebui să fie la această oră, spre aeroport. Este începutul orei de vârf, dar lucrurile nu sunt tocmai cum ar trebui, nici aici, nici în multe alte orașe mari. Domină un sentiment confuz de teamă, de permanentă realizare a potențialei violențe, pentru că am văzut teroarea care poate să survină. Cu patru luni în urmă, nouă teroriști au atacat cluburi de noapte din Paris, omorând 130 de persoane. Acum, nu mai considerăm propria siguranță ca fiind de la sine înțeleasă și ne obișnuim treptat cu această nouă epocă a temerii și neîncrederii.

Teama a ajuns rapid la Bruxelles, unde locuiam de trei ani, realizând reportaje despre Uniunea Europeană (UE). La puțin timp după atacurile din Paris, armata a apărut pe străzi și ni s-a impus evitarea spațiilor publice. Existau informații despre un atac iminent și, timp de o săptămână, în noiembrie 2015, ni s-a spus că este prea periculos să trimitem copiii la grădiniță sau școală, să călătorim cu tramvaiul sau autobuzul. Am bombănit despre necesitatea de a găsi bone și despre prețul curselor cu taxiul, în același timp întrebându-ne dacă suntem în siguranță la cumpărături, în vizită la prieteni, în general în afara propriei locuințe. Perioada de izolare s-a încheiat, dar armata a rămas, păzind sinagogi, mall-uri și gări. La început, era șocantă omniprezența soldaților în acest oraș european, a vehiculelor blindate și a pazei înarmate la centrele comerciale suburbane, însă este uimitor cât de repede ne adaptăm la extreme.

1. Cathrine Moestue

Oslo, Norvegia, 1965-1986

„Adevărul”. Cu acest cuvânt îmbătător, Cathrine simțea cum hotărârea îi dispărea. Trăia în Oslo, în anul 1986; avea 21 de ani și tocmai revenise acasă, după doi ani de studii în Suedia. Acolo se aflase sub influența unui bărbat cum nu mai cunoscuse, un profesor englez care îi promisese să-i dezvăluie toate adevărurile pe care le căuta: despre ea însăși, despre lume, despre toată suferința căreia nu putea să-i pună capăt, o experiență înălțătoare și revelatoare. Fusesse, de asemenea, sufocant și înfricoșător, și, când Cathrine s-a întors în casa părinților săi, s-a gândit că ar putea lăsa acea parte din ea în urmă. Făcuse o călătorie pe care nimeni nu și-ar fi imaginat-o când a părăsit căminul familiei sale, în vara anului 1984, curioasă față de ce-i rezerva viitorul și încântată să se îndrepte către o altă țară. Acum, se schimbase. Putea vedea îngrijorarea din ochii părinților ei, când îi vedeau corpul slăbit, umerii căzuți. Era vina lui Cornel și a poverii cunoașterii pe care o aruncase asupra ei. Credea cu adevărat că poate scăpa de asta? Sosise încă o scrisoare de la el, atât de familiară, atât de apropiată de cele mai ascunse gânduri și sentimente ale ei, că aproape îl putea auzi vorbindu-i.

„Când luptăm împotriva nedreptății, trebuie să ne ridicăm deasupra meschinei căutări a plăcerii”, scria el. „Ridică-te deasupra tuturor normelor prostești, triviale, nebunești pe care societatea vrea să le accepți și trăiește pentru ceea ce este just, nu pentru așteptările altora de la tine. Sigur că decizia îți aparține. Unde e diavolul și unde e îngerul? Cine deține adevărul? Ești cu adevărat interesată?”

Cathrine era interesată. Și el avea dreptate, nu-i așa? Se întorsese la viața de bogăție și confort creată de părinții ei, înconjurată de plăcerile despre care Cornel spusese că o vor

distrage de la adevărata cale spre înțelegere. Cum îl numise Cornel pe tatăl ei? Un porc fascist. Un monstru. Când se uita la părinții ei acum, cuvintele lui Cornel îi răsunau în minte. Ce le păsa lor de suferința din cealaltă parte a lumii? Cum putea ea să contribuie la lupta împotriva a oricui din existența ei răsfățată din Oslo?

Cathrine nu se simțise întotdeauna vinovată pentru viața confortabilă pe care o dusesese încă de la naștere, o privise ca fiind de la sine înțeleasă. Familia mamei sale avusese proprietăți, avere și privilegii dintotdeauna. Stră-străbunicul ei fusese odinioară proprietarul celei mai mari părți din centrul orașului Oslo și se scriseseră cărți în care erau prezentate faptele și spiritul său filantropic. Străbunica ei fusese doamnă de companie a reginei, iar la botezul mamei ei participaseră membri ai familiei regale. Bunicul din partea mamei fructificase mare parte din averea moștenită investind într-o fermă de cartofi și o fabrică de procesare din apropiere de Oslo, iar mama ei era mândră de viața pe care o trăiau pe întinsa proprietate de la țară, cu toate aspectele stilului aristocratic de viață – petreceri, iahturi, vânători.

Mama ei nu moștenise nimic, pământul și banii reveniseră fraților ei, astfel încât era de așteptat ca viitorul soț să aparțină unei familii bogate, să construiască împreună căminul și familia perfecte. Chiar dacă tatăl lui Cathrine nu aparținea unei familii la fel de privilegiate – tatăl său fusese doctor, când a întâlnit-o pe mama ei, la o petrecere, avea 24 de ani și era pe cale să realizeze propria avere, în calitate de agent de asigurări. S-au căsătorit după o logodnă scurtă, iar Cathrine s-a născut pe 20 aprilie 1965, la doi ani după fratele ei mai mare. O soră mai mică a venit pe lume după 13 luni, iar familia s-a mutat în casa construită de tatăl ei pe un deal cu perspectivă panoramică asupra orașului Oslo, la marginea unei suburbii în dezvoltare și în apropierea frumoasei păduri care

înconjoară orașul. Ferestre uriașe se deschideau spre panorama mării, lăsând lumina aurorii boreale să se reverse în încăperile decorate cu ochi de expert de mama ei. Cathrine petrecuse mult timp jucându-se afară cu rude și prieteni. Chiar și când zilele se scurtau, iar iernile lungi și geroase își făceau apariția, ea rămânea afară, în zăpadă, mult după apusul soarelui, înainte de a alerga în casă, să se încălzească în fața focului din căminul generos. Cathrine se simțise iubită și în siguranță.

La sfârșitul anilor 1960, Norvegia trecea printr-o epocă de aur, reconstruită după ocupația nazistă și îmbogățită de exploatarea petrolului și gazului din Marea Nordului. Fondurile obținute nu fuseseră risipite, fiind folosite la finanțarea unui generos sistem de ajutor social și la construirea unei societăți ce urma să fie admirată pentru liberalism și egalitarianism, omogenă din punct de vedere etnic. În timp ce alte națiuni europene, ca Anglia, Franța și Germania se bazau pe un aport considerabil de forță de muncă din afară, pentru a alimenta efortul de reconstruire postbelic, Norvegia a limitat inițial numărul vizelor de muncă emise, apoi, la începutul anilor 1970, odată cu criza globală a petrolului, a interzis imigrarea. La școala lui Cathrine veneau doar copii albi, ceea ce constituia pentru ea normalitatea, la fel ca viața confortabilă pe care o trăia. Tatăl ei avea numeroase afaceri cu compania Lloyd din Londra și se întâmpla adesea să aducă familia cu el în capitala Marii Britanii, unde locuiau la Savoy și făceau cumpărături la Harrods. Era un bărbat generos, atât cu banii cât și cu afecțiunea lui, iar Cathrine era fericită în compania lui caldă și plină de viață.

Relațiile cu mama ei nu erau la fel de relaxate. De când putea să-și amintească, Cathrine se opusese identității pe care simțea că mama ei vrea să i-o impună, aceea a unei fiice mai mari, frumoasă și cuminte. Cu fața ei rotundă și nasul puțin cârn, ochii expresivi și părul blond, bogat, prins în codițe,

Cathrine părea o școlăriță angelică. Era o fizionomie potrivită zâmbetelor obraznice, dar Cathrine se simțea neîndemânică și greoaie, mai degrabă ca un urs polar, decât ca o păpușă grațioasă. Contrastul dintre așteptări și realitate părea s-o uluiască pe mama ei și determina mici acte de revoltă ale fetei. Când Cathrine avea patru ani, o revistă care urma să publice un reportaj despre prietenii familiei regale a trimis la ei acasă un fotograf. Cathrine și sora ei purtau rochițe elaborate, asortate cu ținuta mamei lor, cu corsaje de catifea neagră și fuste de mătase roz, presupuse a crea impresia de perfecțiune și eleganță, atât de prețuită de aceasta. În timp ce era pieptănată, în Cathrine clocoteau resentimentele. Una din fotografiile din acea zi o arată pe imaculata ei mamă, strălucind lângă uriașul șemineu, cu fiul ei, în costum și cu papion la stânga, și cu fiica cea mică sprijinindu-și afectuos un picior peste piciorul acesteia. La marginea fotografiei apare și Cathrine, întoarsă, încruntată sub codițele ei și umerii căzuți a revoltă îmbufnată.

De-a lungul copilăriei, deși își dorea s-o mulțumească pe mama ei, îi venea foarte greu, ceea ce surorii ei mai mici părea să-i reușească firesc, dar Cathrine nu avea răbdare să ducă la bun sfârșit sarcini domestice, iar eforturile ei nu erau niciodată de ajuns. Se gândea: *n-am ce să fac sau să spun ca s-o fac fericită pe mama.* În contrapartidă, Cathrine recurgea la umor, împărtășind cu dragul ei frate mai mare glume numai de ei înțelese și urmărind seriale britanice de televiziune ca *Fawlty Towers* și *Monty Python's Flying Circus*, ceea ce ușura regulile care îi guvernau viața. De când se trezeau, copiii urmau un program strict, de la micul dejun, până la cina de la ora 6 după-amiază, la întoarcerea tatălui lor. Nu exista prea multă vreme nici pentru un simplu „Bună dimineța, draguță”, cu atât mai puțin pentru discutarea gândurilor și sentimentelor ei.

În adolescență, seria eșecurilor percepute avea să se înnoiască. Delicatesța fizionomiei ei angelice din copilărie

rămăsese, dar corpul devenise athletic și voluptos, nu zvelt și grațios, ca al mamei sale. Era corpul unei adolescente sănătoase, în creștere, dar ea nu se simțea astfel. Doctorul de familie o cuprindea de părțile laterale și îi cerea explicit să slăbească. Dezaprobarea percepută din partea mamei ei era și mai rea, fără să fie nevoie să spună ceva – era clară din sunetele emise, odată cu mici clătănări din cap atunci când îi lua măsurile pentru modificări ale îmbrăcăminteii.

„Oh, n-ai talie”, murmură mama ei, agitându-se cu metrul de croitorie, încercând să ajusteze hainele pentru a pune în valoare silueta fetei, dar Cathrine percepea partea negativă a modificărilor și se simțea prost. Dezvoltase mecanisme de apărare, purtându-și simțul umorului și sfidarea ca pe un scut. Adoptase o atitudine de insolență adolescentină, stând cu prietenii până târziu și dedându-se la mici experimente cu alcool și marijuana. Într-una din zile, când avea 13 ani, Cathrine a venit acasă cu urma unei mușcături pe gât, înfuriind-o pe mama ei. Nu mult după aceea, părinții ei i-au comunicat că urma să fie trimisă la o școală-internat din Anglia. La Grove School, în Surrey, i-au spus, ea urma să-și perfecționeze engleza și să-și îmbunătățească perspectivele. Cathrine nu știa sigur dacă existau și alte motive, nespuse, ale exilului ei – avea, oare, un comportament prea greu de gestionat? Cu câțiva ani în urmă, mama ei dăduse naștere surorilor ei gemene, și părea că puștoaicele o copleșeau. Cu logica dominată de confuzie, specific adolescentină, Cathrine a interpretat decizia părinților ei ca pe o dovadă a dragostei lor – *s-au gândit la mine și au încercat să găsească ceva care să-mi placă*, a concluzionat.

Deși nu fusese consultată în această privință, Cathrine a simțit, după mult timp, că contează, iar mama ei părea atât de mulțumită! Dacă de plecarea ei era nevoie ca să-i facă plăcere, Cathrine era dispusă să se conformeze, plus că era încântată de călătorie. De-a lungul acelei veri, încântarea a crescut și a rămas cu

ea până în ziua în care părinții ei și-au luat rămas bun, lăsând-o la Grove School. Atunci a realizat: *voi fi complet singură.*

Pentru prima oară în viața ei, Cathrine era departe de familia pe care o iubea și care, în ciuda confruntărilor cu mama ei, o iubea la rândul ei. S-a retras în camera cufundată în liniște și a plâns. În lunile care au urmat, Cathrine a fost cuprinsă de singurătate și depresie, de o tristețe atât de adâncă încât au apărut primele gânduri de sinucidere, ceea ce a surprins-o și a înfricoșat-o. A încercat să se concentreze pe binele din viața ei, pe faptul că noua școală îi plăcea cu adevărat. Cathrine visase dintotdeauna la aventură, iar acum se afla într-o țară nouă, înconjurată de oameni noi și interesanți. Nu mai erau doar capete blonde și fete albe, ca în Oslo, erau fete din toate colțurile lumii, ai căror părinți îți permiteau să plătească pentru o educație britanică tradițională. Era anul 1978, și, deși se purtau numeroase discuții despre oportunități egale pentru femei, broșura de la Grove School nu insista prea mult pe partea aceasta, menționând doar că „toate fetele se pregătesc pentru o carieră”.

Celelalte fete din clasa ei veneau din Nigeria, Grecia, sau Iran. Lisa, de exemplu, cu care Cathrine hotărâse să se împrietenească, avea mamă din Ghana și tată danez. Cathrine vorbea o engleză de bază, dar învăța repede și curând a ajuns să deprindă de la fetele mai mari expresii pe care nu le înțelegea pe deplin, dar pe care le folosea încrezătoare, bravând, ca răspuns la provocări: „Cine o să mă oprească? Tu și a cui armată?”. Curând, ea și Lisa parcurgeau împreună aleea cu rododendroni de la dormitoare la sălile de clasă, iar cercul ei de prieteni s-a lărgit. Pentru Lisa, Cathrine era haiosă, o gură de aer proaspăt, cineva care nu lua viața în serios și care avea un râs care ridica moralul tuturor. Fetele împărtășeau dragostea pentru muzică și afinitatea pentru pozne. Personalitatea sclipitoare a lui Cathrine și aparenta siguranță de sine

ascundeau de ochii Lisei și ai celorlalte prietene anxietatea, îndoiala și singurătatea. Suferea pentru faptul că nimeni nu o vedea așa cum era, dar, pe de altă parte, nici nu știa sigur cine este ea, cea adevărată. Până la sfârșitul primului trimestru, se adaptase vieții de la școală, bucurându-se de noile prietene, bucătăria englezească și sfârșiturile de săptămână petrecute la călărie.

Prima călătorie acasă, de Crăciun, fusese plăcută, dar la următoarea întoarcere, în primăvară, familia trecea printr-o perioadă grea, provocată de boala gravă a unei rude apropiate. În agitația provocată, nimeni nu avusese timp de ea. S-a întors în Anglia bântuită de amintirea suferinței prin care trecea această persoană la care ținea - *De ce se întâmplă așa ceva familiei mele? Cum poate Dumnezeu să îngăduie atâta durere?*

Școala părea mai puțin importantă acum, iar partea rebelă a personalității ei s-a reactivat. Petrecea după-amiezile fumând pe ascuns în toalete. Cathrine avea sentimentul straniu că lumea se poziționa împotriva anumitor persoane – dacă o elevă mai mică era hărțuită, intervenea în sprijinul ei, iar pedepsele îi păreau arbitrare. Când Lisa a intrat în conflict cu una din profesoare, Cathrine, sub impresia că Lisa fusese vizată pentru culoarea pielii, a intervenit lovind-o pe profesoară. Pentru aceasta, a fost trimisă în spatele clasei și obligată să copieze un text dintr-o carte. Senzația de nedreptate i s-a accentuat.

Odată cu trecerea lunilor, Cathrine simțea tot mai tare lipsa familiei ei. Grupul ei de prietene se destrăma – una din fetele iranience nu s-a mai întors la școală după revoluția din 1979 din țara ei natală, o altă fată, englezoaică, a fost exmatriculată pentru fumat în toalete. La sfârșitul anului, Cathrine i-a implorat pe părinții ei s-o lase să-și termine studiile în Oslo. Aceștia au fost de acord și, la începutul lui 1980, Cathrine și-a luat rămas bun de la Lisa. Prietenii ei de acasă au așteptat-o la aeroport. Cathrine s-a întors la vechea ei

școală pentru ultimul an de liceu, înainte de începerea celor trei ani de școală secundară. Se simțea ca o persoană diferită – s-a reacomodat rapid cu viața din Norvegia, dar era mult mai vocală, mai sensibilă la nedreptățile din jur și mai conștientă de incapacitatea ei de a schimba ceva.

Unul din programele ei de televiziune favorite din acea vreme era *Roots*, un serial american despre viața unui sclav african, numit Kunta Kinte. Temele curajului și nedreptății, ale binelui și răului, au produs o puternică impresie asupra ei. Ani mai târziu, Cathrine încă se înfiora privind scena în care, la ordinul unui stăpân de sclavi, Kunta Kinte este înlănțuit și biciuit, forțat să-și nege identitatea – „Vreau să te aud rostindu-ți numele. Numele tău este Toby. Cum te numești?” „Kunta”, răspundea el gemând, înainte de a ceda durerii și de a-și accepta soarta.

Într-o seară, Cathrine urmărea *Roots*, alături de mama ei, afectată de intensitatea emoției transmise de acțiunea de pe ecran, de nedreptatea din lume și de propria neputință. Ignorând toate acestea, mama ei a făcut un comentariu superficial despre presupusa îndrăgostire a fiicei ei. Pentru Cathrine, era încă un exemplu al modului în care familia ei ignora complet ceea ce gândea și simțea ea. Școala urma să se termine curând și nu-și amintea ca părinții ei s-o fi întrebat ce vrea să facă mai departe. Își dorea cu disperare să fie independentă, dar îi venea greu să ia decizia de una singură, așa că i-a cerut sfatul tatălui ei.

„De ce nu urmezi Dreptul?” a întrebat-o el.

Întrebarea a venit ca o împunsătură. Cathrine avea inteligența și abilitatea de a studia așa ceva, dar nu posedea nici pe departe încrederea de a aborda un subiect atât de competitiv. *Cum de nu știe asta despre mine? Cum de nu-mi vede îndoiala?*, s-a gândit ea.

Chiar și înconjurată de prieteni, se simțea singură. Nu se considerase niciodată atrăgătoare și încă avea probleme cu greutatea. De la incidentul cu mușcătura de pe gât nu avusese prea multe experiențe cu băieții. În ziua absolvirii școlii secundare, s-a îmbrăcat în ținuta tradițională, de culoare roșie, care marchează în Norvegia trecerea de la copilărie la viața de adult și a ieșit în oraș să sărbătorească. A zâmbit și a râs, dar nu a simțit nimic.

În cele din urmă, o prietenă de la școală i-a sugerat un plan de viitor. „Ești amuzantă, ar trebui să te faci actriță”, i-a spus. *Da*, s-a gândit Cathrine, *are sens!* Era sociabilă și îi plăcea să se dea în spectacol, iar bunica ei vitregă fusese una din actrițele celebre din Norvegia. Era ceva ce ar fi putut face, iar astrele păreau că se aliniază în favoarea ideii. Recent, mama ei călătorise la Stockholm, unde văzuse reclama unei noi școli de artă, în apropiere de capitală. Toți au fost de acord: Cathrine va studia actoria în Suedia.

Era vara anului 1984. Din Etiopia veneau știri despre foamete. Fotografiiile suferinșilor, publicate în presă, au afectat-o puternic pe Cathrine. Sute de copii mureau, iar prepotenții lumii erau incapabili să oprească tragedia. Un sentiment de neputință și vină punea stăpânire pe ea. Avea mai mulți bani decât îi erau necesari, cele mai bune alimente, cea mai confortabilă viață, iar într-un colț de lume copiii mureau doar pentru că se născuseră acolo. În această stare de spirit, deziluzionată și confuză cu privire la o lume nepăsătoare în care, totuși, dorea să-și afle locul, la cei 19 ani ai săi, Cathrine Moestue și-a încărcat bagajele în Fordul ei Taunus verde și a plecat singură spre Suedia.